

КОРОВЧЕНКО С. В.

здобувач

(Приватна установа

«Науково-дослідний інститут

публічного права»)

УДК 342.925

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2024.2.91>

СУБ'ЄКТИ ПРОВАДЖЕННЯ ІЗ ПЕРЕГЛЯДУ СУДОВИХ РІШЕНЬ ЗА НОВОВІЯВЛЕНИМИ ОБСТАВИНАМИ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ

У статті досліджено суб'єкти провадження із перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами в адміністративному судочинстві. Вказано, що суб'єктами провадження із перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами в адміністративному судочинстві є учасники справи, під якими відповідно до КАС України розуміють сторони (позивач і відповідач), треті особи у провадженні (треті особи, які заявляють самостійні вимоги до предмета спору та треті особи, які не заявляють самостійних вимог до предмета спору), а також органи та особи, які за законом мають право звертатися до суду в інтересах інших.

Підкреслено, що учасники провадження із перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами, а також особи, які не брали участі у справі, якщо суд вирішив питання про їхні права, свободи, інтереси та (або) обов'язки, мають право подати заяву про перегляд судового рішення адміністративного суду будь-якої інстанції (першої, апеляційної чи касаційної інстанції), яке набрало законної сили, за нововиявленими обставинами.

Вказано, що суб'єктом провадження із перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами в адміністративному судочинстві є потенційний учасник судового адміністративного процесу щодо перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами, тобто особа, яка має можливість стати суб'єктом правовідносин, що виникнуть під час здійснення адміністративного судочинства щодо перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами.

Важливою умовою набуття статусу суб'єкта провадження із перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами в адміністративному судочинстві є володіння особою з такою ознакою, як адміністративно-процесуальна правосуб'єктність. Відомо, що наявність адміністративної процесуальної правосуб'єктності є найважливішою передумовою виникнення правовідносин, що формуються під час здійснення адміністративного судочинства. Адміністративно-процесуальна правосуб'єктність є категорією, яка включає адміністративно-процесуальну правоздатність та адміністративно-процесуальну правоздатність.

Ключові слова: суб'єкт провадження, нововиявлені обставини, адміністративне судочинство, перегляд рішень.

Korovchenko S. V. Subjects of proceedings for review of court decisions based on newly discovered circumstances in administrative procedure

The article examines the subjects of proceedings on the review of court decisions on the basis of newly discovered circumstances in administrative proceedings. It is specified that the subjects of proceedings for reviewing court decisions due to

newly discovered circumstances in administrative proceedings are the parties to the case, which, according to the Code of Administrative Procedure of Ukraine, are understood as the parties (plaintiff and defendant), third parties in the proceedings (third parties who make independent claims to the subject of the dispute and third parties, who do not make independent claims to the subject of the dispute), as well as bodies and persons who by law have the right to apply to the court in the interests of others.

It is emphasized that participants in the proceedings to review court decisions due to newly discovered circumstances, as well as persons who did not participate in the case, if the court has decided on their rights, freedoms, interests and (or) obligations, have the right to file an application for review of a court decision of an administrative court of any instance (first, appellate or cassation instances), which has entered into force, due to newly discovered circumstances.

It is specified that the subject of proceedings for reviewing court decisions due to newly discovered circumstances in administrative proceedings is a potential participant in the judicial administrative process for reviewing court decisions due to newly discovered circumstances, that is, a person who has the opportunity to become a subject of legal relations that will arise during the implementation of administrative proceedings for reviewing court decisions due to newly discovered circumstances.

An important condition for acquiring the status of a subject of proceedings to review court decisions due to newly discovered circumstances in administrative proceedings is the possession of a person with such a feature as administrative procedural legal personality. It is known that the presence of administrative procedural legal personality is the most important prerequisite for the emergence of legal relations formed during the implementation of administrative proceedings. Administrative procedural legal personality is a category that includes administrative procedural legal capacity and administrative procedural legal capacity.

Key words: *subject of proceedings, newly discovered circumstances, administrative proceedings, review of decisions.*

Постановка проблеми. Суб'єктами провадження із перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами в адміністративному судочинстві є учасники справи, під якими відповідно до КАС України розуміють сторони (позивач і відповідач), треті особи у провадженні (треті особи, які заявляють самостійні вимоги до предмета спору та треті особи, які не заявляють самостійних вимог до предмета спору), а також органи та особи, які за законом мають право звертатися до суду в інтересах інших.

Проте варто підкреслити, що учасники провадження із перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами, а також особи, які не брали участі у справі, якщо суд вирішив питання про їхні права, свободи, інтереси та (або) обов'язки, мають право подати заяву про перегляд судового рішення адміністративного суду будь-якої інстанції (першої, апеляційної чи касаційної інстанцій), яке набрало законної сили, за нововиявленими обставинами (ст. 362 КАС України).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі питання щодо суб'єктів провадження із перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами у своїх працях торкалися О. Зельдіна та Р. Колесник [1], В. Лавров [2], Д. Менюк [3], М. Оприско та С. Сеник [4].

Мета статті. Дослідити суб'єктів провадження із перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами в адміністративному судочинстві.

Виклад основного матеріалу. Варто вказати, що в цілому правові аспекти визначення суб'єктів провадження із перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами, в цілому визначені Кодексом адміністративного судочинства України [5], передбачають здійснення такими суб'єктами адміністративного судочинства відповідних процесуальних дій.

Отже, суб'єктами провадження із перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами є адміністративний суд, особа, яка звертається за захистом своїх прав, свобод, законних інтересів із заявою про перегляд судового рішення у зв'язку з нововиявленими обставинами, тобто позивач, відповідач, органи та особи, які уповноважені законом здійснювати захист прав, свобод та інтересів інших осіб (прокурора, уповноваженого з прав людини, органів місцевого самоврядування, органів державної влади, фізичних та юридичних осіб) та інші (ч. 2 ст. 42, ст. 53, ст. 55, ст.ст. 61–71 КАС України). Зокрема, згідно ст. 42 КАС України учасниками справи є сторони, треті особи. У справах можуть також брати участь органи та особи, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб. Також у випадках, передбачених Кодексом адміністративного судочинства України (ст.ст. 264, 293, 328 КАС України), крім учасників адміністративного процесу, до адміністративної справи можуть долучатися особи, які учасниками адміністративного процесу не були.

Наділення цих суб'єктів процесуальними правами та обов'язками означає, що законодавець встановив для кожного суб'єкта певне місце в адміністративному судочинстві, завдяки чому саме провадження набуває впорядкованого, послідовного характеру. Сторона, третя особа в адміністративній справі, а також особа, якій законом надано право звертатися до суду в інтересах іншої особи, може брати участь у судовому процесі особисто (самопредставництво) та (або) через представника (ч. 1 ст. 55 КАС України).

Разом з тим, правовий статус кожного суб'єкта потребує певного аналізу. Варто вказати, що поняття «суб'єкт» (процесу, провадження, правовідносин,) розкривається через поняття «учасник» (наприклад, предмет пізнання в будь-якому процесі – це складна соціально організована система, яка містить в якості своїх компонентів (органів, індивідів) різних індивідів, які є носіями інформації щодо того чи іншого факту, події або здійснюють її придбання і перетворення в достовірні знання (докази) з метою вирішення завдань адміністративне провадження в установленому законом порядку) і, навпаки, «учасник» – через «суб'єкта» (наприклад, учасниками процесу є суб'єкти з особливою спеціальною процесуальною правоздатністю, яка визнається державою в особливому порядку [6, с. 110]).

Категорія «суб'єкт адміністративного судочинства» включає дві складові: правоздатність набувати статус та адміністративну правосуб'єктність, яка конкретизує правовий статус суб'єкта. Категорія «суб'єкт» є ширшою за змістом, ніж категорія «учасник» адміністративного провадження.

При застосуванні широкого підходу до категорії «суб'єкт провадження із перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами в адміністративному судочинстві» є підстави зазначити, що таким суб'єктом може бути визнана будь-яка фізична чи юридична особа. Разом з тим, для реалізації такою особою конституційного права на звернення до адміністративного суду із заявою про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами, вона повинна мати правові можливості, які відтворюються через адміністративну процесуальну правоздатність [7, с. 48].

Отже, суб'єктом провадження із перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами в адміністративному судочинстві є потенційний учасник судового адміністративного процесу щодо перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами, тобто особа, яка має можливість стати суб'єктом правовідносин, що виникнуть під час здійснення адміністративного судочинства щодо перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами.

Важливою умовою набуття статусу суб'єкта провадження із перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами в адміністративному судочинстві є володіння особою з такою ознакою, як адміністративно-процесуальна правосуб'єктність. Відомо, що наявність адміністративної процесуальної правосуб'єктності є найважливішою передумовою виникнення правовідносин, що формуються під час здійснення адміністративного судочинства. Адміністративно-процесуальна правосуб'єктність є категорією, яка включає адміністративно-процесуальну правоздатність та адміністративно-процесуальну правоздатність. Ці ознаки характеризуються наступним чином.

Адміністративно-судова правоздатність – це здатність особи мати процесуальні права та нести процесуальні обов'язки, здатність бути суб'єктом правовідносин у сфері адміністративної юстиції [8, с. 74]. Адміністративно-судова дієздатність - це здатність особи здійснювати права, передбачені КАС України, та виконувати обов'язки учасника судового адміністративного процесу власними діями. На дієздатність фізичних осіб впливають вік (за загальним правилом вона виникає з 18 років) та стан здоров'я (особа може бути визнана недієздатною або з обмеженою дієздатністю) [9].

Питання класифікації суб'єктів провадження із перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами в адміністративному судочинстві має велике значення для суб'єктів адміністративного судочинства. Виходячи з положень розділу КАС України, можна зробити висновок, що законодавець розділив суб'єктів провадження із перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами в адміністративному судочинстві за ознакою їх юридичної належності до вирішення адміністративної справи. Враховуючи зазначене, науковці класифікують суб'єктів провадження із перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами в адміністративному судочинстві за різними ознаками.

Проаналізувавши наукові праці вчених-адміністраторів [10, с. 54], можна виділити кілька підходів щодо класифікації суб'єктів провадження із перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами в адміністративному судочинстві в залежності від правових аспектів.

Так, наприклад, в працях окремих авторів виділяються п'ять груп суб'єктів провадження із перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами в адміністративному судочинстві: громадяни; виконавчі та розпорядчі органи та структурні частини їх апарату; об'єднання громадян та їх органів і органів самоорганізації населення; державні службовці та посадові особи, наділені певними правами та обов'язками адміністративними та процесуальними правами; інші державні органи та їх посадові особи [11, с. 284].

Запропонована класифікація є досить широкою, але недостатньо висвітлює функціональні повноваження, правовий статус та роль окремих учасників провадження із перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами в адміністративному судочинстві.

Деякі дослідники поділяють суб'єктів провадження із перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами в адміністративному судочинстві на дві групи: 1) індивідуальні (громадяни, іноземні громадяни, особи без громадянства); 2) колективні - органи виконавчої влади, підприємства, установи та організації, громадські об'єднання, державні та органи місцевого самоврядування [12]. Ми вважаємо такий поділ не оптимальним.

Класифікація, яка поділяє суб'єктів провадження із перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами в адміністративному судочинстві на організаторів та учасників такого провадження. У свою чергу, цей підхід поділяє учасників на провідних суб'єктів провадження із перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами в адміністративному судочинстві, зацікавлених осіб та осіб, які беруть участь у розгляді справи щодо перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами в адміністративному судочинстві [13, с. 352].

Крім того наявна і така класифікація, згідно якої суб'єктів провадження із перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами в адміністративному судочинстві запропоновано класифікувати на три групи, за їх ролями в судовому процесі: 1) особи, які беруть участь у справі із перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами в адміністративному судочинстві (сторони, треті особи, представники сторін і третіх осіб); 2) особи, які беруть участь у розгляді справи із перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами в адміністративному судочинстві (свідки, експерти, спеціалісти); 3) особи, які обслуговують провадження із перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами в адміністративному судочинстві (перекладач, секретар судового засідання, судовий виконавець). Автор вважає, що така класифікація має не лише теоретичне значення. Це спрощує виклад нормативного матеріалу та визначення правового статусу кожної групи учасників провадження із перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами в адміністративному судочинстві [14, с. 159].

Разом з тим окремі автори вказують на доцільність об'єднання таких категорій суб'єктів провадження із перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами в адміністративному судочинстві у три основні групи (шляхом виокремлення серед них суб'єкта провадження із перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами в адміністративному судочинстві, який здійснює адміністративну юстицію – адміністративного суду) за такими критеріями [15, с. 72]:

– залежно від мети участі в адміністративному провадженні із перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами в адміністративному судочинстві:

а) суб'єкти, які здійснюють адміністративну юстицію: місцеві (районні) адміністративні суди, апеляційні адміністративні суди.

Відповідно до процесуального законодавства до складу учасників провадження із перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами в адміністративному судочинстві: учасники справи (сторони та треті особи), представники, інші учасники судового процесу (помічник судді, секретар судового засідання, судовий виконавець, свідок, експерт, експерт з права, перекладач, спеціаліст). Очевидно, що особи, які належатимуть до різних груп учасників провадження із перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами в адміністративному судочинстві, фактично будуть носіями різних процесуальних прав, які потребують різного змісту гарантій.

б) суб'єкти, безпосередньо зацікавлені в результатах судового провадження із перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами в адміністративному судочинстві. До них належать: суб'єкти провадження із перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами в адміністративному судочинстві, які стають учасниками провадження із перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами в адміністративному судочинстві, з метою захисту власних прав, свобод та інтересів. Вони мають безпосередній юридичний інтерес до предмета спору. Тому для них завжди характерна наявність як матеріального інтересу в предметі публічно-правового спору, так і процесуального інтересу в результатах справи – це сторони і треті особи. Такі учасники провадження із перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами в адміністративному судочинстві своїми діями активно впливають на хід процесу, сприяючи його виникненню, переміщенню або припиненню; суб'єкти, які стають учасниками провадження із перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами в адміністративному судочинстві з метою захисту прав, свобод та інтересів інших осіб. Вони характеризуються наявністю процесуального інтересу в результатах справи, виступають від імені осіб для захисту прав та інтересів яких подано заяву про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами, це представники сторін і третіх осіб, органів і осіб, які уповноважені законом на захист прав, свобод та інтересів інших осіб у судовому провадженні із перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами в адміністративному судочинстві; спеціальні суб'єкти провадження із перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами в адміністративному судочинстві: експерт, юридичний експерт, перекладач, спеціаліст – ці суб'єкти провадження із перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами в адміністративному судочинстві здійснюють допоміжну діяльність під час розгляду адміністративної справи, вони не наділені повноваженнями приймати рішення, але через свою професійну діяльність впливають на перебіг процесу.

в) суб'єкти провадження із перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами в адміністративному судочинстві, які сприяють здійсненню правосуддя – секретар судового засідання, помічник судді, судовий розпорядник, свідок, експерт, спеціаліст, перекладач. Ці учасники правовідносин не здійснюють правосуддя, не мають ані матеріального інтересу до предмета публічно-правового спору, ані процесуального інтересу до результатів вирішення спору на свою користь. Вони здійснюють процесуальні дії допоміжного характеру, які сприяють здійсненню провадження із перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами в адміністративному судочинстві. Тому в процесі реалізації своїх повноважень вони зацікавлені в правильному перебігу провадження із перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами в адміністративному судочинстві та встановленні об'єктивної істини у справі.

Висновки. Отже, як бачимо, що у спеціальній літературі наявні різні підходи до класифікації учасників адміністративного процесу в цілому [16]. Провівши аналіз всіх підходів, доцільно вказати, що зокрема критеріями класифікації суб'єктів провадження із перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами в адміністративному судочинстві є мета та роль їх участі у процесі, а саме:

– обов'язок здійснювати повноваження в адміністративному провадженні із перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами; такий обов'язок виконується органами та особами, яким законом надано право звертатися до суду із заявою про перегляд судового рішення у зв'язку з нововиявленими обставинами в інтересах інших осіб, представником, іншими учасниками адміністративного процесу;

– захист власних суб'єктивних прав, свобод, інтересів в адміністративному провадженні із перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами;

– захист суб'єктивних прав, свобод, інтересів інших осіб в адміністративному провадженні із перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами;

– забезпечення розгляду і вирішення адміністративної справи в адміністративному провадженні із перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами.

Відповідно до цих критеріїв учасники адміністративного процесу у провадженні із перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами можуть бути поділені на такі групи (види):

1) учасники провадження із перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами в адміністративному судочинстві (сторони – позивач, відповідач; треті особи; органи та особи, які не брали участі у справі, якщо суд вирішив питання про їхні права, свободи, інтереси та (або) обов'язки;

2) представники осіб, які мають право подати заяву про перегляд судового рішення суду будь-якої інстанції, яке набрало законної сили, за нововиявленими обставинами;

3) інші учасники адміністративного провадження із перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами в адміністративному судочинстві (помічник судді; секретар судового засідання; судовий розпорядник; свідок; експерт; експерт з питань права; перекладач; спеціаліст;

4) суб'єкти провадження із перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами в адміністративному судочинстві, які не були учасниками адміністративного процесу, але долучаються до нього, оскільки мають право подати заяву про перегляд судового рішення суду будь-якої інстанції, яке набрало законної сили, за нововиявленими або виключними обставинами:

– заінтересовані особи, щодо яких застосовано або буде застосовано нормативно-правовий акт, який оскаржується в адміністративному суді (ч. 7 ст. 264 КАС України);

– особи, які не брали участі у справі, якщо апеляційний адміністративний суд вирішив питання про їхні права, свободи, інтереси та (або) обов'язки (ст.ст. 293, 302 КАС України);

– особи, які не брали участі у справі, якщо суд касаційної інстанції вирішив питання про їхні права, свободи, інтереси та (або) обов'язки (ст.ст. 328, 336 КАС України);

– фахівці Науково-консультативної ради при Верховному Суді щодо підготовки наукового висновку щодо застосування норми права, питання щодо якого стало підставою для передачі справи на розгляд Великої Палати (ст. 347 КАС України).

Отже, проаналізувавши види класифікацій суб'єктів провадження із перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами в адміністративному судочинстві, варто зазначити, що кожен критеріальний поділ залежно від функціональної належності надає тій чи іншій групі суб'єктів провадження із перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами в адміністративному судочинстві свої права та обов'язки.

Права суб'єкта провадження із перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами в адміністративному судочинстві як елемент його правового статусу є гарантована законом міра можливої або допустимої поведінки особи під час її участі в провадженні із перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами в адміністративному судочинстві,

яка встановлена для забезпечення приватних інтересів особи, з одного боку, та для досягнення мети адміністративного судочинства, з іншого.

Список використаних джерел:

1. Зельдіна О., Колесник Р. Інститут перегляду рішення суду за нововиявленими обставинами. *Право і суспільство*. 2017. № 4. С. 89–95. URL: http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2017/4_2017/part_1/18.pdf.
2. Лавров В. Перегляд судових рішень за нововиявленими обставинами у контексті права на справедливий судовий розгляд цивільних справ. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 6. С. 39–43. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2020/6/9.pdf>.
3. Менюк Д. Перегляд судових рішень за нововиявленими або виключними обставинами у цивільному процесі України : дис. ... докт. філос. : 081. Київ, 2021. 237 с. URL: <http://idpnan.org.ua/files/2021/menyuk-d.o.-pereglyad-sudovih-rishen-za-novoviyavlenimi-abo-viklyuchnimi-obstavinami-u-tsvivilnomu-protsesi-ukrayini.pdf>.
4. Сенік С., Оприско М. Проблеми теорії та практики перегляду судових рішень у зв'язку з нововиявленими обставинами в цивільному судочинстві. *Підприємництво, господарство і право*. 2015. № 9. С. 22–26. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/v9/6.pdf>.
5. КАС України : Кодекс, Закон від 06.07.2005 № 2747-IV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text>
6. Скакун О. Ф. Теорія держави і права: підручник / О.Ф. Скакун. 2004. Х.: Консум. 656 с.
7. Желтобрюх І. Л. Критичний аналіз наукових підходів щодо адміністративно-процесуального статусу учасників адміністративного судочинства. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія: *Юридичні науки*. 2019. Вип. 39. с. 47-50
8. Токмілова Л. М. Щодо визначення процесуальних прав учасників адміністративного судочинства. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2019. Вип. 2(27). Том 2. с. 73-76
9. Лук'янова Л. Суб'єкти адміністративного судочинства: деякі питання правового статусу *Вісник Національного університету "Львівська політехніка"*. Серія: "Юридичні науки" № 1 (41), 2024, с. 159-165 <http://doi.org/10.23939/law2024.41.159>
10. Скочиляс-Павлів О. В., Сидор Н. Т. Підходи до класифікації суб'єктів адміністративного судочинства в Україні *Європейські перспективи*. 2021. №. 1. с. 53-59
11. Колпаков В. К., Кузьменко О. В., Пастух І. Д., Сущенко В. Д. и др. Курс адміністративного права України: підручник. Київ: Юрінком Інтер, 872 с.
12. Остапенко Т. А. Суб'єкти адміністративного судочинства України. Сучасний стан та перспективи розвитку української правової системи: Всеукраїнська науково-практична конференція. Львів: Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив». 2011. Т. II. URL: <http://www.court.gov.Ua/sud5024/9/39/>
13. Тищенко Н. М. Адміністративно-процесуальний статус громадянина України: теоретичні проблеми та шляхи його вдосконалення. Харків: Право. 2005. 268 с.
14. Коліушко І. Б., Куйбіда Р. О. Адміністративна юстиція: європейський досвід та пропозиції для України. Київ: Факт. 2003. 536 с.
15. Гончарук С. Т. Адміністративний процес: підручник. К.: НАУ. 2012. 184 с.
16. Салманова О. Ю., Комзюк А. Т., Гусаров С. М. та ін. Адміністративний процес: навчальний посібник. Харків: ХНУВС. 2022. 412 с.

